

СЕКЦІЯ 4

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

УДК 343.98

Галина Костянтинівна АВДЄЄВА,

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України (м. Харків);
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4712-728X>*

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Технологізації в криміналістиці і судовій експертизі сприяє запровадження в більшості розвинених країн світу механізмів відкритого доступу до наукових публікацій та дослідницьких даних (відкритої науки). У Рекомендаціях ЮНЕСКО щодо відкритої науки її визначено як поєднання різноманітних принципів, правил і засобів, спрямованих на те, щоб наукові знання, викладені різними мовами, були загальнодоступними і придатними для повторного використання, відтворення і перевірки з метою розширення співпраці й обміну інформацією на благо науки і суспільства [1].

Співробітники судово-експертних установ різних країн формують і активно використовують під час судово-експертних досліджень спеціалізовані інформаційні ресурси, зокрема, щодо холодної [2] та вогнепальної [3] зброї (Інститут судових експертиз Нідерландів - NFI). Прикладами автоматизованих ідентифікаційних дактилоскопічних, трасологічних і балістичних систем є такі: «Дакто-200», «TrasoScan», «BalScan» та ін. [4, С. 190]. Для взаємодії між судовими експертами, адвокатами, слідчими і суддями у Франції створена цифрова платформа Opalexe [5], яка містить зразки документів і матеріалів щодо призначення і проведення судових експертиз.

В більш ніж 80 країнах світу працівники правоохоронних органів і військові для автоматизованої ідентифікації вогнепальної зброї та інструментів за їх слідами використовують систему IBIS [6]. Аналіз слідів в даній системі здійснюється за допомогою 3D-мікроскопії та

спеціальних алгоритмів порівняння зі значною кількістю 3D-зображень слідів та гільзах і кулях, які містяться в інтегрованій мережі окремих баз даних різних країн.

Судові експерти використовують як довідники цифрові ресурси, які створені відомими світовими науковими спільнотами для оприлюднення результатів досліджень у різних галузях науки. Прикладами таких джерел є: 1) система безкоштовних баз даних ліків та біопрепаратів, морських природних продуктів, хімічних речовин і їх властивостей «ChemSpider», натуральних продуктів, каталізаторів, методів в органічному синтезі» та ін. (розробник - Королівське хімічне товариство Великої Британії) [7]; 2) відкрита хімічна база даних «PubChem» Національного інституту здоров'я (NIH, USA), яка дозволяє здійснювати пошук хімічних речовин за назвою, молекулярною формулою, структурою та іншими ознаками [8]; 3) Кембриджська база структурних даних (CSD), база даних неорганічної кристалічної структури (ICSD) та цифрові сервіси CCDC та FIZ Karlsruhe містять засновану на експериментальних дослідженнях інформацію у галузі структурної хімії, програмного забезпечення та інформації щодо властивостей і методів дослідження різних матеріалів і речовин [9] та ін.

Останніми роками в різних галузях науки активізувалися дослідження об'єктів на рівні атомів і молекул (нанотехнології), які «підхопили» науковці в галузі криміналістики і судової експертизи. Це дозволило розробити наноматеріали на основі полімерів і значно розширило можливості виявлення мікрокількостей наркотичних матеріалів, вибухових, хімічних і біологічних речовин на молекулярному рівні [10].

Вчені-хіміки Університету Олбані (США) для аналізу пото-жирової речовини маловидимих слідів рук та інших виділень тіла людини запропонували обробляти їх спеціальними біосенсорами, які дозволяють не лише здійснити ідентифікацію особи, а й встановити її вік, стать та ін. ознаки [11].

Словацькі розробники пропонують низку таких новітніх криміналістичних технологій, як ABIS (система управління біометричною ідентифікацією за відбитками рук, райдужною оболонкою ока, ознаками обличчя людини), SmartFace (система розпізнавання обличчя), OEM Solutions (алгоритми аналізу відбитків рук і обличчя), DOT (Digital Onboarding Toolkit – перевірка документів, аналіз обличчя людини з метою ідентифікації, ідентифікація особи за відбитками рук) та ін. [12]. Розроблена ними система AFIS для магнітного вилучення слідів рук і автоматичної ідентифікації осіб [13] дозволяє слідчим, судовим експертам і спеціалістам безпосередньо на місці події після нанесення на відбитки магнітного пилу без контакту зі слідом «зчитати»

його, якісно зафіксувати та здійснити його порівняння з великим масивом слідів рук, які містяться в системі дактилоскопічного обліку. Ця технологія дозволяє вилучити дуже чіткий відбиток руки (без сторонніх забруднень) та значно зекономити час і процесуальні ресурси.

Науковці американського хімічного товариства пропонують здійснювати ідентифікацію осіб за протеомами (повним набором білків, які виробляє організм людини) [14]. Протеоми містяться в крові, кістках та інших біологічних матеріалах і їх аналіз дозволяє виявити мікросліди отрути й інших речовин, які неможливо виявити іншим методом. Завдяки віковим змінам протеомів можна встановити й вік жертви під час їх дослідження.

Спільні дослідження вчених Німеччини, Великої Британії і Нідерландів дозволили визначити 23 хромосоми ДНК, від яких залежить зовнішній вигляд людини. Це дозволило за зразками ДНК людини встановити колір її волосся, очей і шкіри. В подальшому вчені планують розробити методику встановлення віку особи за слідами ДНК [15]. Японські вчені довели, що геномні дослідження можуть бути використані й для оцінки часу нанесення тілесного ушкодження (рани) шляхом вивчення мікрочипового аналізу ДНК зразка скелетних м'язів біля травмованої ділянки [16].

Науковці кафедри судових наук університету Аміті (Дубай, ОАЕ) виокремили з крові людини низку маркерів (рН крові, тригліцериди, холестерин, натрій, калій та ін.), які після смерті особи з часом поступово потерпають змін і завдяки порівнянню цих змін із доступними статистичними даними за допомогою спеціального пристрою із «вбудованою» системою штучного інтелекту можна точно визначити час смерті [17].

Вченими світу на сьогодні розроблено безліч нових методів і засобів дослідження доказів. Їх пошук у відкритих джерелах і аналіз дозволяє збагатити криміналістику і судову експертизу новими інструментами для отримання доказової інформації.

Обмін передовими криміналістичними технологіями з економічно розвиненими країнами сприяє технологізації у кримінальному провадженні, підвищенню якості та ефективності роботи його учасників, зменшенню кількості процесуальних помилок і, як наслідок, слугує підтримкою у реалізації прав осіб на справедливе правосуддя.

Для інтеграції української науки у світові системи пошуку науково-технічної інформації потрібно провести велику роботу з уніфікації метаданих файлів, упорядкування протоколу їх передавання, погодження питань відкритої ліцензії на результати наукових досліджень, удосконалення системи захисту авторського права в умовах відкритої науки та ін.

Список бібліографічних посилань

1. UNESCO Recommendation on Open Science. UNESCO. 2021. 34 p. DOI: <https://doi.org/10.54677/MNMH8546>
2. Databank voor messen moet politie helpen in onderzoek naar steekpartijen. NOS Nieuws. Dinsdag 14 maart 2023. URL: <https://nos.nl/artikel/2467375-databank-voor-messen-moet-politie-helpen-in-onderzoek-naar-steekpartijen>
3. Politie en NFI gaan meer wapenonderzoek doen. NOS Nieuws, Donderdag 30 september 2021. <https://nos.nl/artikel/2399759-politie-en-nfi-gaan-meer-wapenonderzoek-doen>
4. Кожевніков В. Штучний інтелект як інструмент криміналістики та судової експертизи. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. мат-лів міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 100-річчя Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» (Харків, 10.11.2023). Харків : ННЦ «ІСІ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2023. С. 189-192.
5. La dématérialisation des expertises civiles avec OPALEXE // Parole au cnej, Experts № 133, août 2017. P. 40. URL : https://www.martiniq-expertsdejustice.com/wp-content/uploads/2018/03/article-RE_15
6. Firearm and Tool Mark Identification – IBIS. Forensic technology. <https://www.ultra-forensictchnology.com/en/products-and-services/firearm-and-tool-mark-identification-ibis/>
7. Royal Society of Chemistry. Updating Databases and Literature. URL: <https://www.rsc.org/journals-books-databases/databases-literature-updates/#databases>
8. PubChem. National Library of Medicine. URL : <https://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/>
9. CCDC's and FIZ Karlsruhe's. Access structures. URL : <https://www.ccdc.cam.ac.uk/structures/>
10. Díez-Pascual, A.M.; Cruz, D.L.; Redondo, A.L. Advanced Carbon-Based Polymeric Nanocomposites for Forensic Analysis. Polymers 2022, 14, 3598. <https://doi.org/10.3390/polym14173598> <https://www.mdpi.com/2073-4360/14/17/3598>
11. McGoldrick, L.K.; Halámek, J. Recent Advances in Noninvasive Biosensors for Forensics, Biometrics, and Cybersecurity. Sensors 2020, 20, 5974. <https://doi.org/10.3390/s20215974>
12. Innovatrics. Products. <https://www.innovatrics.com/digital-onboarding-toolkit/>
13. AFIS (Automated Fingerprint Identification System). Innovatrics. <https://www.innovatrics.com/glossary/afis-automated-fingerprint-identification-system/>

14. Carolyn Wilke. Proteomics Offers New Clues for Forensic Investigations. ACS Central Science 2021 7 (10), 1595-1598. DOI: 10.1021/acscentsci.1c01232 <https://pubs.acs.org/doi/10.1021/acscentsci.1c01232>

15. Schneider PM, Prainsack B, Kayser M. The Use of Forensic DNA Phenotyping in Predicting Appearance and Biogeographic Ancestry. Dtsch Arztebl Int. 2019 Dec 23;51-52(51-52):873-880. doi: 10.3238/arztebl.2019.0873. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6976916/>

16. Simultaneous time course analysis of multiple markers based on DNA microarray in incised wound in skeletal muscle for wound aging. Gaballah MH, Fukuta M, Maeno Y, et al. Forensic Sci Int. 2016;266:357–368. doi: 10.1016/j.forsciint.2016.06.027. [DOI] [PubMed] [Google Scholar][Ref list] <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0379073816302791?via%3Dihub>

17. Artificial intelligence in prediction of postmortem interval (PMI) through blood biomarkers in forensic examination-a concept. Hachem M, Sharma BK. Amity International Conference on Artificial Intelligence (AICAI) 2019:255–258. <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/8701416>

УДК 343.85(477)

Марко Маркович БОХАНОВСЬКИЙ,

*головний судовий експерт сектору дослідження наркотичних засобів,
психотропних речовин їх аналогів та прекурсорів
відділу досліджень матеріалів, речовин і виробів
Запорізького науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6545-9257>;*

Віра Олександрівна ТЕРЕЩЕНКО,

*судовий експерт сектору дослідження наркотичних засобів,
психотропних речовин їх аналогів та прекурсорів
відділу досліджень матеріалів, речовин і виробів
Запорізького науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України*

ВИКОРИСТАННЯ ЛІНІЙНИХ ІНДЕКСІВ УТРИМУВАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ МЕТОДОМ ГАЗОРІДИННОЇ ХРОМАТОГРАФІЇ

Під час проведення аналізу сумішей невідомих речовин, для науково-обґрунтованої, категоричної ідентифікації, застосовуються комбінації методів різного ступеню селективності [1].

КРУГЛИЙ СТІЛ
Запрошуються усі, хто пам'ятає, шанує і бажає взяти слово

**IUS PUNIENDI:
ГОЛОСИ
ЕПОХ
В СУГОЛОССІ
ДНІВ**

У межах заходу, присвяченого
вшануванню пам'яті
видатного вченого-криміналіста
професора М.І. Панова,
на форумі відбудеться фахова дискусія, присвячена
найгострішим історичним, теоретичним і практичним
аспектам права покарання (ius puniendi)
від модерної доби до сучасності

Кафедра кримінально-правової політики НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Кафедра кримінального права НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Спільнота учнів проф. М.І. Панова

ДО 85-РІЧЧЯ
ВІД ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ
ПРОФЕСОРА
**МИКОЛИ
ІВАНОВИЧА
ПАНОВА
(1940-2023)** in memoriam



ІХ ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ФОРУМ

27.09.2025
10:00 — 13:00

онлайн (платформа Zoom) (НЮУ ім. Ярослава Мудрого) **офлайн**

KEY-NOTE СПІКЕРИ:

Сергій Іванович Максимов Доктор юридичних наук, професор кафедри прав людини і кримінального права НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Юрій Анатолійович Пономаренко Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права НЮУ ім. Ярослава Мудрого

МОДЕРАТОРИ:

Олександр Едуардович Радутний Кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Олена Володимирівна Харитонова Кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри кримінального права НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Реєстрація триває до 20 вересня 2025 року за посиланням:
<https://forms.gle/gpx1W4brGWTxYihb6>



<https://youtu.be/VelUmW8XRmY>



Посилання на відеоматеріали круглого столу «IUS PUNIENDI: ГОЛОСИ ЕПОХ В СУГОЛОССІ ДНІВ – ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФ. М.І. ПАНОВА (in memoriam)», що відбувся 27 вересня 2025 року

УДК 343.2/.7(477)(082)

Редакційна колегія:

Ю.А. Пономаренко (голов. ред.), О.Е. Радутний, О.В. Харитонова

Макет та обкладинка: О.Е. Радутний, О.В. Харитонова

IUS PUNIENDI: голоси епох в суголоссі днів – до 85-річчя від дня народження проф. М.І. Панова (in memoriam): матеріали круглого столу, що відбувся у межах ІХ Харківського міжнародного юридичного форуму 27 вер. 2025 р. / [редкол.: Ю.А. Пономаренко (голов.ред.), О.Е. Радутний, О.В. Харитонова]. Харків: Право. 2025. – 320 с. – Режим доступу: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/20569>

ISBN 978-617-8617-07-3

електронне видання

Друга дискусійна панель
Сила міждисциплінарності

Шепітько В.Ю. Роль академіка Миколи Панова у дослідженні методології науки кримінального права і її міжнаукових зв'язків	148
Демидова Л.М. Методологія науки кримінального права: наукова спадщина професора Миколи Івановича Панова фундаментального значення	153
Шепітько М.В. Досвід та інтуїція в кримінальному праві	157
Герасіна Л.М. Міжнародна криза: специфіка сучасного розвитку і політико-правового здолення	163
Сметаніна Н.В. Спадщина Миколи Івановича Панова для сучасних кримінологічних досліджень	168
Митрофанов І.І. Юридичні категорії в роботах М.І. Панова	172
Кулик К.Д. Щодо внеску академіка Миколи Івановича Панова у розвиток понятійного апарату наук кримінального циклу	177
Оболенцев В.Ф. Наукова спадщина професора М.І. Панова щодо використання системного підходу у кримінальному праві	180
Вереша Р.В. Методологічний інструментарій правничої освіти в межах сучасних викликів	183
Авдєєва Г.К. Проблеми технологізації кримінального провадження у роботах професора Миколи Івановича Панова	188

Третя дискусійна панель
Вразливі зони в системі кримінальної юстиції: погляд сьогодення

Багіров С.Р. Як зорієнтуватися у «вузлі протиріч»: підхід Миколи Панова до причинного зв'язку у кримінальному праві	193
Михайліченко Т.О. (Не)Системний підхід у кримінальному праві та законодавстві (на прикладі фармацевтичних кримінальних правопорушень)	199

3. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті» Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/97c62e63-578c-49a5-aba9-3e38e16e5d52> (дата звернення: 12.07.2025 р.)
4. Булда А. А., Корецька А. С. Інтернаціоналізація правової освіти як важливий чинник удосконалення професійної підготовки правознавців. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 18 : Право*. 2017. Т. 32. С. 128–132.
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу: Закон України від 24 квітня 2024 року № 3642–ІХ. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#Text> (дата звернення: 08.07.2025 р.)

Авдєєва Г.К.

кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувачка лабораторії НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України

ПРОБЛЕМИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У РОБОТАХ ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ІВАНОВИЧА ПАНОВА

Поняття «технологізація» є похідним від терміну «технологія» і означає системну оптимізацію трудових процесів [1]. Воно охоплює широкий спектр людської діяльності, сприяючи підвищенню ефективності, якості результатів та зниженню витрат. У сучасному контексті технологізація відображає інтеграцію передових технологічних рішень у різні сфери життя, включаючи автоматизацію, цифровізацію, модернізацію робочих процесів і впровадження інновацій. Таким чином, технологізація є невід’ємною складовою технічного прогресу та інноваційного розвитку суспільства і набуває особливого значення у сфері кримінального провадження. Вона не лише оптимізує робочі процеси у кримінальному провадженні, а й сприяє підвищенню ефективності, прозорості та справедливості правосуддя.

Як науковець у галузі кримінально-правових наук, я мала честь працювати та спілкуватися з видатним професором та академіком Миколою Івановичем Пановим й отримувати від нього неоціненну допомогу у вирішенні складних правових питань. Його роботи є джерелом глибоких знань, а його підхід до технологізації кримінального провадження - орієнтиром для науковців.

Микола Іванович підкреслював, що протидія злочинності тісно пов'язана з глибоким дослідженням правопорушень, їх суті та структури, що є обов'язковою умовою для розробки новітніх ефективних засобів протидії злочинності [2, с. 262]. Він неодноразово наголошував на тому, що боротьба правозастосовних органів має базуватися на наукових здобутках вчених-криміналістів та позитивному досвіді зарубіжного законодавства [3, с. 275]. Ці принципи є особливо актуальними в епоху цифрових технологій, які відіграють ключову роль у фіксації, накопиченні та аналізі інформації, яка може стати джерелами доказів.

Професори М.І. Панов і В.О. Коновалова слушно зауважували, що фотота відеозйомка є важливим засобом фіксації доказів, який сприяє об'єктивному відображенню загальної та слідової картини, що спостерігалася під час огляду місця події [4, с. 90]. Пошук і аналіз слідів та речових доказів допомагає встановити особу злочинця, потерпілого та обставини події, а також виявити сліди приховування злочину. За словами науковців, «слідову картину» утворюють саме обставини і сліди події злочину. Технології їх виявлення, аналізу та встановлення причинних зв'язків дають змогу побудувати картину події, сформулювати уявні або дійсні моделі злочину, механізм його вчинення. Дослідження таких слідів і речових доказів може вказати на особу злочинця, особу потерпілого та обставини події, виявити негативні обставини, сліди приховування злочину» [5, с. 189]. Доказова інформація може міститися в електронних записах, даних з комп'ютерів, мобільних пристроїв, соціальних мереж та баз даних. Це можуть бути відомості про злочини, комунікацію між підозрюваними, їхнє місцезнаходження, фінансові операції та ін.

Хоча використання нових технологій у кримінальному провадженні дозволяє його оптимізувати, це несе й певні ризики. Зокрема, на сьогодні рівень підготовки слідчих у роботі з програмно-технічними комплексами та складними програмними оболонками є низьким [6], що створює серйозну проблему, адже найменша некваліфікована дія може призвести до втрати важливої доказової інформації. М.І. Панов та В.О. Коновалова завжди наполягали на обов'язковому залученні до огляду предметів і слідів спеціаліста або консультанта, який надає допомогу в аналізі слідів та забезпечить повноцінне використання сучасних науково-технічних засобів [7, с. 93].

Професори М.І. Панов та В.О. Коновалова пропонують ефективну технологію, яка відновлює картину події «немов із мозаїчних фрагментів». Вчені, зокрема, пропонують алгоритм встановлення причинно-наслідкового зв'язку між доказами та діями осіб, які брали участь у злочині. Такий підхід «відновлює, немов із мозаїчних фрагментів, картину події. Якщо з цих позицій розглядати обставини події й об'єкти, пов'язані з подією злочину, можна побачити, що всі вони є наслідками певних причин. Аналіз таких наслідків і є підставою для уявного сходження до причини, що їх породила, а отже, й до встановлення шуканого» [7, с. 92].

Зважаючи на швидкий прогрес у галузі цифрових технологій і штучного інтелекту, який дозволяє оптимізувати робочі процеси у кримінальному провадженні, професор М.І. Панов усвідомлював і потенційні ризики. Вчений приділяв значну увагу питанням захисту прав людини, підкреслюючи, що пріоритетним завданням будь-якої сучасної держави є захист і охорона прав і свобод людини. М.І. Панов зазначав, що «кожна країна, яка взяла на себе обов'язок виконувати міжнародні конвенції з прав людини, повинна керуватися їхніми принципами і нормами у своєму внутрішньому законодавстві, створювати умови для здійснення і захисту прав і свобод кожної людини» [8, с. 5]. Науковець констатував, що в тексті Конституції України «права і свободи людини і громадянина закріплені у II розділі Конституції України і становлять майже третину від її змісту. Це свідчить про пріоритет цих норм серед інших

конституційних приписів, адже вони визначають місце людини в суспільстві, впливають на її правовий статус та міру юридичної свободи [8, с. 5]. Саме тому норми законодавства стосовно технологізації кримінального провадження мають забезпечувати реалізацію фундаментальних прав і свобод людини.

Наукові праці М.І. Панова охоплюють не лише технічні та правові аспекти технологізації кримінального провадження, а й моральні засади професійної діяльності співробітників правозастосовних органів. Вчений наголошував на тому, що кожна трудова діяльність базується на моральній системі суспільства, в лоні якої можуть обґрунтовуватися особливі моральні норми [9, с. 197]. Це підкреслює необхідність етичного підходу до впровадження нових технологій у кримінальне провадження.

Підсумовуючи наукові погляди професора М.І. Панова щодо використання різного роду технологій у кримінальному провадженні як інструменту для його оптимізації, можна стверджувати, що технологізація кримінального провадження - це не просто технічне оновлення, а глибока трансформація правозастосовної практики. Успіх такої трансформації залежить від системного наукового підходу, кваліфікації співробітників правозастосовних органів та, що найважливіше, дотримання моральних та етичних принципів, які слугують основою правової системи. Це дозволяє зробити правосуддя більш доступним, ефективним і сучасним та відповідає викликам цифрової епохи.

Список використаних джерел:

1. Технологізація. *Словник української мови у 20 томах*. 2010-2025 SLOVARonline. URL: <https://surl.li/bfcjrz>
2. Panov, M.I., Kharytonov, S.O., & Haltsova, V.V. (2021). Object of criminal offence: Modern interpretations. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(4). P.P. 262-269.
3. Панов М. І., Харитонов С. О., Панова С. В. Порівняльно-правовий аналіз зарубіжного кримінального законодавства щодо відповідальності за крадіжку з проникненням у житло. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том 29, № 2, 2022. С. 275-291.
4. Панов М.І., Коновалова В.О. Організація огляду місця події / Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М. І. Панов,

В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. С. 89-90.

5. Панов М.І., Коновалова В.О. Розслідування вбивств / Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. Київ.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. С. 188-192.

6. Кіберзлочинність та електронні докази = Cybercrime and digital evidence: навч. посібник / [Б. М. Головкін, О. І. Денькович, В. В. Луцик, Д. М. Цехан] ; за ред. канд. юрид. наук, доц. Ольги Денькович, д-р права, проф. Габріеле Шмельцер. Електрон. вид. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 298 с.

7. Панов М.І., Коновалова В.О. Пізнавальна сутність огляду місця події / Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. Київ.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. С. 90-94.

8. Панов М.І. Вступ / Кваліфікація кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи : навч. посіб. / І.О. Зінченко, О.О. Володіна ; за заг. ред. М.І. Панова. Харків : Право, 2019. С. 5-9.

9. Панов М.І., Мороховська Н.С. Професійна етика та етика юриста / Етика ; навч. посіб. / В.О. Лозовой, М.І. Панов, О.А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В.О. Лозового. Київ : Юрінком Інтер, 2004. С. 197-219.



*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
(фото: Василь Білоус)*

КРУГЛИЙ СТІЛ
Запрошуються усі, хто пам'ятає, шанує і бажає взяти слово

**IUS PUNIENDI:
ГОЛОСИ
ЕПОХ
В СУГОЛОССІ
ДНІВ**

У межах заходу, присвяченого
вшануванню пам'яті
видатного вченого-криміналіста
професора М.І. Панова,
на форумі відбудеться фахова дискусія, присвячена
найгострішим історичним, теоретичним і практичним
аспектам права покарання (ius puniendi)
від модерної доби до сучасності

Кафедра кримінального права НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Кафедра кримінально-правової політики НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Спільнота учнів проф. М.І. Панова

ДО 85-РІЧЧЯ
ВІД ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ
ПРОФЕСОРА
**МИКОЛИ
ІВАНОВИЧА
ПАНОВА
(1940-2023)** in memoriam

IX ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ФОРУМ

27.09.2025
10:00 — 13:00

онлайн
(платформа Zoom) (НЮУ ім. Ярослава Мудрого) **офлайн**

KEY-NOTE СПІКЕРИ:

**Сергій
Іванович
Максимов** Доктор юридичних наук,
професор кафедри прав людини
і кримінальної методології НЮУ
імені Ярослава Мудрого

**Юрій
Анатолійович
Пономаренко** Доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри
кримінального права НЮУ
імені Ярослава Мудрого

МОДЕРАТОРИ:

**Олександр
Едуардович
Радутний** Кандидат юридичних
наук, доцент кафедри
кримінального права НЮУ
імені Ярослава Мудрого

**Олена
Володимирівна
Харитоновна** Кандидатка юридичних
наук, доцентка кафедри
кримінального права НЮУ
імені Ярослава Мудрого

Реєстрація триває до 20 вересня 2025 року
за посиланням:
<https://forms.gle/gpx1W4btGWTxYhhb6>

<https://youtu.be/VelUmW8XRmY>



Посилання на відеоматеріали круглого столу «IUS PUNIENDI: ГОЛОСИ ЕПОХ В СУГОЛОССІ ДНІВ – ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФ. М.І. ПАНОВА (in memoriam)», що відбувся 27 вересня 2025 року

УДК 343.2/.7(477)(082)

Редакційна колегія:

Ю.А. Пономаренко (голов. ред.), О.Е. Радутний, О.В. Харитоновна

Макет та обкладинка: О.Е. Радутний, О.В. Харитоновна

IUS PUNIENDI: голоси епох в суголоссі днів – до 85-річчя від дня народження проф. М.І. Панова (in memoriam): матеріали круглого столу, що відбувся у межах IX Харківського міжнародного юридичного форуму 27 вер. 2025 р. / [редкол.: Ю.А. Пономаренко (голов.ред.), О.Е. Радутний, О.В. Харитоновна]. Харків: Право. 2025. – 320 с. – Режим доступу: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/20569>

ISBN 978-617-8617-07-3

електронне видання

Друга дискусійна панель
Сила міждисциплінарності

Шепітько В.Ю. Роль академіка Миколи Панова у дослідженні методології науки кримінального права і її міжнаукових зв'язків	148
Демидова Л.М. Методологія науки кримінального права: наукова спадщина професора Миколи Івановича Панова фундаментального значення	153
Шепітько М.В. Досвід та інтуїція в кримінальному праві	157
Герасіна Л.М. Міжнародна криза: специфіка сучасного розвитку і політико-правового здолення	163
Сметаніна Н.В. Спадщина Миколи Івановича Панова для сучасних кримінологічних досліджень	168
Митрофанов І.І. Юридичні категорії в роботах М.І. Панова	172
Кулик К.Д. Щодо внеску академіка Миколи Івановича Панова у розвиток понятійного апарату наук кримінального циклу	177
Оболенцев В.Ф. Наукова спадщина професора М.І. Панова щодо використання системного підходу у кримінальному праві	180
Вереша Р.В. Методологічний інструментарій правничої освіти в межах сучасних викликів	183
Авдєєва Г.К. Проблеми технологізації кримінального провадження у роботах професора Миколи Івановича Панова	188

Третя дискусійна панель
Вразливі зони в системі кримінальної юстиції: погляд сьогодення

Багіров С.Р. Як зорієнтуватися у «вузлі протиріч»: підхід Миколи Панова до причинного зв'язку у кримінальному праві	193
Михайліченко Т.О. (Не)Системний підхід у кримінальному праві та законодавстві (на прикладі фармацевтичних кримінальних правопорушень)	199

3. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті» Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/97c62e63-578c-49a5-aba9-3e38e16e5d52> (дата звернення: 12.07.2025 р.)
4. Булда А. А., Корецька А. С. Інтернаціоналізація правової освіти як важливий чинник удосконалення професійної підготовки правознавців. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 18 : Право*. 2017. Т. 32. С. 128–132.
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу: Закон України від 24 квітня 2024 року № 3642–ІХ. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#Text> (дата звернення: 08.07.2025 р.)

Авдєєва Г.К.

кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувачка лабораторії НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України

ПРОБЛЕМИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У РОБОТАХ ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ІВАНОВИЧА ПАНОВА

Поняття «технологізація» є похідним від терміну «технологія» і означає системну оптимізацію трудових процесів [1]. Воно охоплює широкий спектр людської діяльності, сприяючи підвищенню ефективності, якості результатів та зниженню витрат. У сучасному контексті технологізація відображає інтеграцію передових технологічних рішень у різні сфери життя, включаючи автоматизацію, цифровізацію, модернізацію робочих процесів і впровадження інновацій. Таким чином, технологізація є невід’ємною складовою технічного прогресу та інноваційного розвитку суспільства і набуває особливого значення у сфері кримінального провадження. Вона не лише оптимізує робочі процеси у кримінальному провадженні, а й сприяє підвищенню ефективності, прозорості та справедливості правосуддя.

Як науковець у галузі кримінально-правових наук, я мала честь працювати та спілкуватися з видатним професором та академіком Миколою Івановичем Пановим й отримувати від нього неоціненну допомогу у вирішенні складних правових питань. Його роботи є джерелом глибоких знань, а його підхід до технологізації кримінального провадження - орієнтиром для науковців.

Микола Іванович підкреслював, що протидія злочинності тісно пов'язана з глибоким дослідженням правопорушень, їх суті та структури, що є обов'язковою умовою для розробки новітніх ефективних засобів протидії злочинності [2, с. 262]. Він неодноразово наголошував на тому, що боротьба правозастосовних органів має базуватися на наукових здобутках вчених-криміналістів та позитивному досвіді зарубіжного законодавства [3, с. 275]. Ці принципи є особливо актуальними в епоху цифрових технологій, які відіграють ключову роль у фіксації, накопиченні та аналізі інформації, яка може стати джерелами доказів.

Професори М.І. Панов і В.О. Коновалова слушно зауважували, що фотота відеозйомка є важливим засобом фіксації доказів, який сприяє об'єктивному відображенню загальної та слідової картини, що спостерігалася під час огляду місця події [4, с. 90]. Пошук і аналіз слідів та речових доказів допомагає встановити особу злочинця, потерпілого та обставини події, а також виявити сліди приховування злочину. За словами науковців, «слідову картину» утворюють саме обставини і сліди події злочину. Технології їх виявлення, аналізу та встановлення причинних зв'язків дають змогу побудувати картину події, сформулювати уявні або дійсні моделі злочину, механізм його вчинення. Дослідження таких слідів і речових доказів може вказати на особу злочинця, особу потерпілого та обставини події, виявити негативні обставини, сліди приховування злочину» [5, с. 189]. Доказова інформація може міститися в електронних записах, даних з комп'ютерів, мобільних пристроїв, соціальних мереж та баз даних. Це можуть бути відомості про злочини, комунікацію між підозрюваними, їхнє місцезнаходження, фінансові операції та ін.

Хоча використання нових технологій у кримінальному провадженні дозволяє його оптимізувати, це несе й певні ризики. Зокрема, на сьогодні рівень підготовки слідчих у роботі з програмно-технічними комплексами та складними програмними оболонками є низьким [6], що створює серйозну проблему, адже найменша некваліфікована дія може призвести до втрати важливої доказової інформації. М.І. Панов та В.О. Коновалова завжди наполягали на обов'язковому залученні до огляду предметів і слідів спеціаліста або консультанта, який надає допомогу в аналізі слідів та забезпечить повноцінне використання сучасних науково-технічних засобів [7, с. 93].

Професори М.І. Панов та В.О. Коновалова пропонують ефективну технологію, яка відновлює картину події «немов із мозаїчних фрагментів». Вчені, зокрема, пропонують алгоритм встановлення причинно-наслідкового зв'язку між доказами та діями осіб, які брали участь у злочині. Такий підхід «відновлює, немов із мозаїчних фрагментів, картину події. Якщо з цих позицій розглядати обставини події й об'єкти, пов'язані з подією злочину, можна побачити, що всі вони є наслідками певних причин. Аналіз таких наслідків і є підставою для уявного сходження до причини, що їх породила, а отже, й до встановлення шуканого» [7, с. 92].

Зважаючи на швидкий прогрес у галузі цифрових технологій і штучного інтелекту, який дозволяє оптимізувати робочі процеси у кримінальному провадженні, професор М.І. Панов усвідомлював і потенційні ризики. Вчений приділяв значну увагу питанням захисту прав людини, підкреслюючи, що пріоритетним завданням будь-якої сучасної держави є захист і охорона прав і свобод людини. М.І. Панов зазначав, що «кожна країна, яка взяла на себе обов'язок виконувати міжнародні конвенції з прав людини, повинна керуватися їхніми принципами і нормами у своєму внутрішньому законодавстві, створювати умови для здійснення і захисту прав і свобод кожної людини» [8, с. 5]. Науковець констатував, що в тексті Конституції України «права і свободи людини і громадянина закріплені у II розділі Конституції України і становлять майже третину від її змісту. Це свідчить про пріоритет цих норм серед інших

конституційних приписів, адже вони визначають місце людини в суспільстві, впливають на її правовий статус та міру юридичної свободи [8, с. 5]. Саме тому норми законодавства стосовно технологізації кримінального провадження мають забезпечувати реалізацію фундаментальних прав і свобод людини.

Наукові праці М.І. Панова охоплюють не лише технічні та правові аспекти технологізації кримінального провадження, а й моральні засади професійної діяльності співробітників правозастосовних органів. Вчений наголошував на тому, що кожна трудова діяльність базується на моральній системі суспільства, в лоні якої можуть обґрунтовуватися особливі моральні норми [9, с. 197]. Це підкреслює необхідність етичного підходу до впровадження нових технологій у кримінальне провадження.

Підсумовуючи наукові погляди професора М.І. Панова щодо використання різного роду технологій у кримінальному провадженні як інструменту для його оптимізації, можна стверджувати, що технологізація кримінального провадження - це не просто технічне оновлення, а глибока трансформація правозастосовної практики. Успіх такої трансформації залежить від системного наукового підходу, кваліфікації співробітників правозастосовних органів та, що найважливіше, дотримання моральних та етичних принципів, які слугують основою правової системи. Це дозволяє зробити правосуддя більш доступним, ефективним і сучасним та відповідає викликам цифрової епохи.

Список використаних джерел:

1. Технологізація. *Словник української мови у 20 томах*. 2010-2025 SLOVARonline. URL: <https://surl.li/bfcjrz>
2. Panov, M.I., Kharytonov, S.O., & Haltsova, V.V. (2021). Object of criminal offence: Modern interpretations. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(4). P.P. 262-269.
3. Панов М. І., Харитонов С. О., Панова С. В. Порівняльно-правовий аналіз зарубіжного кримінального законодавства щодо відповідальності за крадіжку з проникненням у житло. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том 29, № 2, 2022. С. 275-291.
4. Панов М.І., Коновалова В.О. Організація огляду місця події / Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М. І. Панов,

В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. С. 89-90.

5. Панов М.І., Коновалова В.О. Розслідування вбивств / Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. Київ.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. С. 188-192.

6. Кіберзлочинність та електронні докази = Cybercrime and digital evidence: навч. посібник / [Б. М. Головкін, О. І. Денькович, В. В. Луцик, Д. М. Цехан] ; за ред. канд. юрид. наук, доц. Ольги Денькович, д-р права, проф. Габріеле Шмельцер. Електрон. вид. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 298 с.

7. Панов М.І., Коновалова В.О. Пізнавальна сутність огляду місця події / Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. Київ.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. С. 90-94.

8. Панов М.І. Вступ / Кваліфікація кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи : навч. посіб. / І.О. Зінченко, О.О. Володіна ; за заг. ред. М.І. Панова. Харків : Право, 2019. С. 5-9.

9. Панов М.І., Мороховська Н.С. Професійна етика та етика юриста / Етика ; навч. посіб. / В.О. Лозовой, М.І. Панов, О.А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В.О. Лозового. Київ : Юрінком Інтер, 2004. С. 197-219.



*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
(фото: Василь Білоус)*